

УДК 336 (631.1)

О.Біліченко, Миколаївський державний аграрний університет

**МОНІТОРИНГ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ
МОЛОДІ**

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Входження України до глобального економічного середовища залишається основою не лише державної зовнішньої політики нашої держави, але й глобальних суспільно-економічних трансформацій. Лише досягнувши політичної, економічної та соціальної рівноваги в суспільстві, Україна стане демократичною країною з розвиненою економічною системою, яка здатна забезпечити соціальний захист громадян всіх категорій та створити передумови для розвитку молоді як складової європейської спільноти.

Аналіз новітніх публікацій з теми досліджень. Питанням вивчення теорії та практики молодіжної політики в країнах Європи приділяли увагу західноєвропейські дослідники Г. Гаспероні, Д. Галлі, К. Мантгейм, С. Паугам, Д. Рош, А. Счізеротто, С. Такер, Р. Томсон, Р. Флінн, вітчизняні учені Є. Бородин, М. Головатий, С. Лазор, М. Перепелиця.

Формування мети та завдань, які розв'язуються. Метою нашого дослідження стало узагальнення різноманітних напрямів державного впливу та регулювання розвитку молоді в різних контекстах: освітньому, оздоровчому, економічному, соціальному та необхідності надання пріоритетного значення регулюванню розвитку сільської молоді, як основного фактору відродження сільських територій.

Обговорення основних результатів. Молодь є важливою складовою сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу. Від здатності бути активною творчою силою значною мірою залежить процес державотворення [1]. Запровадження повноцінної ринкової економіки та європейських

стандартів життя в соціально-економічному плані є, на наш погляд, реальною передумовою для початку поступальної інтеграції України в європейську спільноту. Актуальність запровадження європейських соціально-економічних стандартів в сільській місцевості важко недооцінити. Тим більш це твердження стосується сільської молоді.

Молодь є найбільш репродуктивно активним контингентом населення – 91,4% усіх дітонароджень в Миколаївській області припадає на жінок молодіжного віку на початок 2011 року, що на 3,4% більше усіх дітонароджень жінок молодіжного віку у 1991 році. Саме народжуваність у вікових групах до 35 років і визначає рівень народжуваності всього населення. Зберігається тенденція до зростання позашлюбних народжень. Їх частка в загальній кількості народжень зросла з 15,6% (2,59 тис. дітей) у 1991 році до 30,03% (3,5 тис. дітей) у 2010 році. Найбільша питома вага позашлюбних народжень серед жінок віком 20–24 років – 35,5% та 25–29 років – 27,19 % у 2010 році.

Однією з важливих проблем становища сучасних сімей є високий рівень розлучень серед молодих сімейних пар. У 2010 році в Миколаївській області у віці 14–34 років зареєстрували розлучення 1,7 тис. жінок та 0,9 тис. чоловіків. "Кризовим" періодом існування сім'ї все ще залишається вікова група 25–29 років; у цьому віці протягом 2010 року розлучилося 731 жінка та 394 чоловіки (відповідно 42,5% та 43,2% у загальній кількості розлучених відповідної статі).

Загрозливого поширення серед молоді набули соціально негативні форми поведінки (злочинність, проституція, тютюнопаління тощо) та соціально небезпечні хвороби (туберкульоз, СНІД, наркоманія, алкоголізм, хвороби, що передаються статевим шляхом). Посилення напруги у працевлаштуванні молоді, зростання відкритого та прихованого безробіття, різке розшарування у рівнях оплати праці між державними і недержавними секторами економіки сприяють соціально-професійній переорієнтації молоді на працю у недержавному секторі та отримання доходів у «тіньовій» сфері.

Чисельність незайнятої молоді, її питома вага серед загальної кількості безробітних матиме тенденцію до поступового зростання.

Повільно вирішуються питання підтримки молодіжного підприємництва. Загострення економічної кризи відбивається на якісному рівні дозвілля молоді, його духовно-культурному змісті, спрямованості. Зниження престижу освіти і культури у молодіжному середовищі призводить до падіння рівня духовності, породжує моральну та інтелектуальну деградацію. У цих умовах потрібно забезпечити необхідний мінімум культурних благ і послуг молодим людям, всебічно сприяти раціональному використанню вільного часу.

Процес забезпечення соціального становлення і розвитку молоді, реалізації її конституційних прав та свобод потребує посилення координації зусиль держави і громадськості; комплексного, системного підходу всіх суб'єктів молодіжної політики до її впровадження шляхом координації зусиль і необхідних засобів; подолання дублювання, відомчої відокремленості у справі захисту конституційних прав молоді; поліпшення соціально-економічних, побутових умов життя молоді; розвитку її громадянської і трудової активності; формування духовної культури.

В вітчизняному законодавстві існують, ряд програм щодо підтримки активної молоді та різноманітних соціально-корисних громадських організацій. З метою сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні Кабінетом Міністрів України від 28 січня 2009 № 41 затверджено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009-2015 роки. Її виконання має створити передумови для гармонійного розвитку молодої людини, усвідомлення нею цінностей здоров'я, розуміння визначальної ролі здорового способу життя шляхом участі у активному та змістовному дозвіллі, самореалізації через громадську діяльність, творчість та працю.

Іншим важливим документом, що покликаний регулювати сферу розвитку молоді є Указ Президента України від 27 квітня 1999 року «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового

способу життя», яким затверджено основні напрями державної діяльності у зазначеній сфері. Цим Законом визначаються основні напрямки роботи діяльності органів та закладів державного сектору, приватних та громадських організацій, які залучені у сфері збереження здоров'я [2, с.10].

В розвинених країнах світу державне регулювання в молодіжній сфері залишається об'єктивно необхідним і залежить лише від ступеня лібералізації суспільства. Важливого значення для постановки всієї молодіжної роботи у будь-якій країні мають документи Організації Об'єднаних Націй, оскільки саме вони відбивають міжнародну концепцію з питань політики у молодіжній галузі. В арсеналі цієї організації є багато документів аналітичного, дорадчого характеру, в яких регулярно і послідовно аналізується державна молодіжна політика як на міжнародному, так і національному рівнях. В 80-ті роки в ООН приймається документ під назвою “Керівні принципи для подальшого планування і здійснення відповідних засобів, які стосуються молоді”. Свого часу в ООН була прийнята “Стратегія керівних принципів”, яка хоч і з певними корективами, впроваджується у свідомість політиків і керівників різних держав і потрібно відмітити, що вона приносить свої результати щодо покращення діяльності молодіжної політики [3, с.15]. Цей документ розглядає характеристику становища молоді в демографічній структурі, виділення окремих груп і їх проблем, умов для поліпшення становища молоді. Керівні принципи покликані забезпечити концептуальну основу для національних програм і визначити загальні фактори, які отримують загальне визнання і мають відношення до вирішення конкретних проблем. Такий підхід дає змогу чітко визначити головні проблеми молоді залежно від регіонів і виробити технології їх розв’язання. У зв’язку з узятим Україною курсом на запровадження європейських стандартів, у тому числі і щодо участі громадян в управлінні публічними справами, важливим є аналіз європейського досвіду забезпечення участі молоді у розвитку місцевої та регіональної демократії [4, с.125].

Особливу увагу необхідно приділити розробці державних програм підтримки та розвитку сільської молоді, як найбільш вразливої категорії населення. В зв'язку з важкими економічними умовами в сільській місцевості зменшено кількість робочих місць, спостерігається негативний баланс в міграційних процесах на селі: проходить відтік молоді до міст у пошуках кращої долі та високих заробітків. Однією з основних причин вищезазначених процесів міграції - це бажання молоді здобути вищу освіту. Але інфраструктура села знаходиться на недостатньому рівні розвитку для того, щоб задовольнити високу пропозицію фахівців з вищою освітою на селі, тому молодь залишається в місті.

Система цінностей сільської молоді визначається розвитком сучасного українського суспільства, його актуальними проблемами та запитамі. В умовах ринкових трансформацій спостерігається погіршення стартових можливостей молоді

Важливе місце питання молодіжної політики займають в країнах Європи. Зокрема найбільш типовими складовими державного регулювання розвитку молоді в європейських країнах є [5, с.32]:

- соціальний взаємозв'язок (ланцюг) між урядом, молодими людьми і суспільством через консультації та вплив;
- поради та інформація про права молодих людей та можливості для них;
- свобода культурного, творчого та політичного вираження;
- культура продовження освіти і професійної освіти;
- підтримка молодим сім'ям;
- відповідна спеціальна підтримка для молодих людей "груп ризику", таких, як люди з особливими потребами чи молоді в'язні;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- правильна організація професійної підготовки тих, хто працює з молодими людьми;
- дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;

– сприяння міжнародним зв'язкам між молодими людьми.

В розвинених країнах світу склалися системні національні традиції роботи з молоддю, що має динамічний або статичний характер. Наприклад, у країнах Північної Європи переважає статична модель, у той час як у Великобританії, Данії, країнах Середземномор'я – динамічна модель, яка надає великого значення постійним змінам у роботі з молоддю, забезпеченню взаємодії між учасниками процесу розроблення й упровадження молодіжної політики.

У низці країн Європи молодіжна політика, молодіжна робота і молодіжне законодавство є елементами добре структурованого та визначеного молодіжного сектора, інші країни не виокремлюють молодіжний сектор як напрямок діяльності держави, тут молодіжна політика та молодіжне законодавство є складовими традиційних напрямків – соціального, освітнього, культурного, охорони здоров'я та ін. Тобто ми не можемо сказати, що країни Європи розподіляються за наявністю чи відсутністю добре розвинутого молодіжного сектора [6].

Важливим напрямом державного регулювання розвитку сільської молоді є підтримка будівництва житла. Програми підтримки придбання житла як антикризовий захід використовувались в США, Японії, РФ, Австралії, Швеції, Китаї, Франції, Великобританії. Такі програми передбачають будівництво доступного житла (Китай, Франція, Великобританія, Бразилія, Австралія), сприяння реструктуризації іпотечних кредитів (США, РФ, Японія, Австралія, Швеція), розширення програм по гарантуванню кредитів (США, Великобританії, РФ та Австралія). В Україні поліпшення житлово-побутових умов сільської молоді є одним із найактуальніших завдань. На його вирішення спрямована реалізація програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі "Власний дім". Ця Програма - єдина форма допомоги сільській молоді у вирішенні житлово-побутових проблем. Підтримка здійснюється шляхом надання пільгових кредитів (під 3% річних) на будівництво, придбання житла та його благоустрій через обласні фонди

підтримки індивідуального житлового будівництва, що створені при облдержадміністраціях відповідно до Указу Президента України від 27 березня 1998 р. №222 "Про заходи щодо підтримки індивідуального житлового будівництва на селі". Регіональні програми "Власний дім" набули популярності й авторитету серед сільського населення. За період їх реалізації станом на 1 січня 2010 р. 72 тис. сільських забудовників надано кредитів на суму більше ніж 659 млн. грн., у тому числі за рахунок коштів Державного бюджету - 404 млн.грн, місцевих бюджетів та інших джерел - 255 млн. грн. Введено в дію 1100 тис. м.кв. житла та газифіковано близько 53 тис. садиб.

Узагальнюючи способи координації та державного регулювання розвитку молодіжної політики розвинуті країни Європи можна класифікувати за трьома категоріями:

- з розвинутим молодіжним сектором (Австрія, Люксембург, Ліхтенштейн, Іспанія, Греція, Португалія);
- з обмеженим молодіжним сектором (Нідерланди, Франція, Бельгія, Ірландія, Фінляндія, Швеція, Норвегія;
- без спеціального молодіжного сектора (Великобританія, Ісландія, Італія, Данія [7, с.19].

Модель молодіжної політики Великобританії ґрунтується на глибоких традиціях і є громадською, тобто робота з молоддю спрямована на роботу в громаді, але традиційно вплив держави на роботу з молоддю обмежений, і, попри тенденцію все більшої і більшої координації молодіжної політики, навіть сьогодні ця модель характеризується сильним впливом громади. Цей вплив є наочним, коли імплементація молодіжної політики делегується від держави до інститутів громадянського суспільства. Панівний образ молоді – “молодь як проблема”, і найважливішими проблемами є проблеми соціального виключення молоді, продовження періоду молодості та участь молоді в громадському житті.

Цільовими групами державної молодіжної політики є, головним чином, конкретно визначені різні групи молоді із особливими потребами, а

головною метою – запобігання соціальним проблемам. Ця модель молодіжної політики характеризується мінімальним впливом держави щодо соціального забезпечення, але у зв'язку зі збільшенням проблем, пов'язаних із соціальним виключенням молоді, в останні роки вона все більше тяжіє до ліберальної моделі [5, с.42].

Щодо роботи з молоддю в країнах Європи, то за висновками експертів Директорату Ради Європи, вона залежить від вектора впливу. Тому в Європі існує п'ять різних концепцій роботи з молоддю, основаних на різних традиціях, змісті роботи та завданнях, поставлених перед фахівцями [8].

Висновки. Узагальнюючи все вищезазначене, слід відмітити, що в Україні необхідно сформувати національну систему пріоритетів підтримки та розвитку сільської молодіжної спільноти, з метою припинення негативних процесів у соціальній сфері, досягнення позитивних зрушень у забезпеченні життєдіяльності сільського населення. Формування національної самосвідомості, високих громадянських якостей і патріотизму в молоді – найбільш актуальна проблема сьогодення. Адже в молодіжному середовищі все більше й більше духовні запити витісняються споживацькими. Молодь є дієвим фактором суспільних змін, який не можна не врахувати, коли мова йде про оновлення суспільства. Від того реалізовує власні та суспільні інтереси, багато в чому залежить майбутнє суспільства. Молодим поколінням належить реалізувати започатковані в нашій державі реформи та розвинути їх до рівня системних соціально-економічних перетворень. Саме від здатності молоді щодо активності, дієздатності та творчості залежать перспективи державорозбудовчого процесу в Україні.

Список літератури

1. Постанова КМУ Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки

2. Молодь за здоровий спосіб життя: щоріч. доп. Президенту України, Верхов. Раді України, Каб. Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2009 р.) / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. ін-т розв. сім'ї та молоді; [редкол.: Н. Ф. Романова (голова) та ін.].- К.: СПД Крячун Ю. В., 2010.- 156 с..

3. Перепелиця М.П. Аналіз законодавства та нормативної бази стосовно роботи з молоддю / М.П.Перепелиця // Український інститут соціальних досліджень. – 1999.- 62с.

4. Кербаль М. Зарубіжний досвід формування нормативно-правової бази щодо молодіжної політики [Електронний ресурс] / М.Кербаль // Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/>

5. Report of Policy Action Team 2: Young People. – L., 2000. – P. 106-110.

6. Сторожук Р.П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики [Електронний ресурс] / Р.П. Сторожук // Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2006-1/doc/5/07.pdf>

7. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe 9(Final report). – UN, 2001. – 147 p.

8. Youth in Society: Contemporary Theory, Policy and Practice. – L.: Open University, 2001. – 260 p.

Анотація

Узагальнено різноманітні напрями державного впливу та регулювання розвитку молоді в різних контекстах: освітньому, оздоровчому, економічному, соціальному. Обґрунтовано необхідність надання пріоритетного значення регулюванню розвитку сільської молоді, як основного фактору відродження сільських територій.

Ключові слова: сільська молодь, державне регулювання, зарубіжний досвід, молодіжна політика.

Обобщены разнообразные направления государственного влияния и регулирования развития молодежи в разных контекстах: образовательном, оздоровительном, экономическом, социальном. Обоснована необходимость предоставления приоритетного значения регулированию развития сельской молодежи, как основного фактора возрождения сельских территорий.

Ключевые слова: сельская молодежь, государственное регулирование, зарубежный опыт, молодежная политика.

Various directions of state influence and adjusting of development of young people are generalized in different contexts: educational, health, economic, social. The necessity of grant of priority value to adjusting of development of rural young people is reasonable, as a basic factor of revival of rural territories.

Keywords: rural young people, government control, foreign experience, youth policy.